

En oversigt – 2004

af Lone Søderstrøm Nielsen

Den danske Folkekirkes struktur blev flittigt – og til tider heftigt – diskuteret gennem årets løb, det være sig kirkens forhold til staten, demokratiet og ledelseskompetencer samt økonomien, men det var en diskussion, der fortrinsvis fandt sted blandt dem, der allerede er engageret i de ledelsesmæssige opgaver i kirken. Kristeligt Dagblads chefredaktør Erik Bjerager konstaterede i et foredrag (»Slip kirken fri – Hvorfor sker der så lidt, når der tales så meget?«) holdt ved Menighedsrådenes årsmøde, at »danskerne bredt taget ikke er optaget af forholdet mellem stat og kirke. Danskerne er ikke optaget af folkekirkens struktur.« (Menighedsrådenes blad nr. 6, 2004, s. 7).

Det var derimod Grosbøll-sagen og et eventuelt vielsesritual for homoseksuelle, der især stjal spalteplads. Deres kirkehistoriske værdi stod næppe mål med den kvantitative omtale, men de to sagers betydning ligger i den fremkaldte reaktion og behovet for at give rum til en saglig diskussion. Ingen kan udtale sig på Folkekirkens vegne, alligevel har mange meget at sige. Det behøver ikke være en hæmsko for kirken, men netop et faktum der kan give dynamik og udvikling, så længe debattørerne udviser en gensidig respekt over for såvel hinanden som Folkekirken og dens bekendelsesgrundlag. Debatten i pressen omkring Grosbøll-sagen viste, at Folkekirken har en stor spændvidde, når det gælder meninger og holdninger hos gejstlige såvel som hos lægfolk: den strakte sig fra, at nogle frygtede for indskrænkning i forkyndelsesfriheden, til andre der mente, at kirken led under ikke at have en bedre selvjustis. Men debatten afslørede også, at der er kommet et skel mellem teologer og lægfolk, når det drejer sig om kirkens forkyndelse og rolle i samfundet. En udvikling som formanden for det grundtvigske Kirkeligt Samfund, Inge Lise Pedersen, advarede imod i Grosbøll-sagen: »Vi skal passe på med at lukke af og gøre det til en debat blandt teologer alene. Det er et af de store problemer, vi har i folkekirken. Vi mangler den grundlæggende debat om, hvordan vi sammen opfatter kristendommen i dag.« (Kristeligt Dagblad (Kr.D.) 9.9.)

Et initiativ til at få en sådan debat kom fra Folkekirkens Mission, Kirkefondet og Teologisk Pædagogisk Center, der i forbindelse med valg til menighedsrådene præsenterede en folder og et hæfte med debatoplæg »Kirke hos os« samt en hjemmeside www.kirkehosos.dk, der

blev åbnet 30. oktober. Materialet blev sendt til de nye menighedsråd og var tænkt som en hjælp til en samtale om, hvad det vil sige at være kirke i dag. Menighedsrådenes arbejde vil de kommende fire år blive præget af en økonomi- og strukturdebat, men materialet peger først og fremmest hen mod det, der er kirkens opgave: forkyndelsen. Opfordringen til at menighedsrådsmedlemmer tager del i forkyndelsen kom også fra formanden for Landsforeningen af Menighedsrådsmedlemmer Ejvind Sørensen: »I skal blande jer i det hele. Hvis troen og det religiøse ikke følges med arbejdet med budgetter og bygninger, bliver arbejdet i menighedsrådet hult. I dag er det en selvfølge, at menighedsrådene også skal være med til at missionere. De skal forholde sig til forkyndelse, gudstjenesteformer, undervisning og omsorgsarbejde i sognet.« (Kr.D. 28.10.)

Kristendommen er ikke længere en indforstået del af opdragelse og uddannelse i dag, og mange kirkelige traditioner og religiøse begreber er langsomt gennem de sidste 30 år blevet fremmede, og gør det sværere for mennesker at nærme sig kirken. Vi bevæger os i mange retninger, og det enkelte menneske skal et langt stykke hen ad vejen selv træffe sine valg, også når det gælder livsholdning. Generelt kan siges, at der er kommet en stor interesse for det religiøse, man (under)søger og stiller eksistentielle spørgsmål, men ikke kun til Folkekirken alene. Borgerhøringen i efteråret 2003 viste, at der er en stor interesse for kristendommen, men formidlingen fra kirkens side når ikke bredt ud.

Højskoledebatten kom netop til at afspejle det opbrud, der er i kulturen og i det religiøse rum, og N.F.S. Grundtvig kunne 160 år efter den første højskole blev grundlagt stadig være årsag til en livlig diskussion. Anledningen var regeringens højskoleudvalg, der i løbet af 2004 skulle komme med et forslag til folkehøjskolernes funktion i samfundet. En sådan redegørelse ville vel meget naturligt og sundt nok åbne op for en offentlig debat. Det var højskolernes værdigrundlag, Grundtvig og hans relation til højskolebevægelsen i dag, der blev fokuseret på. Der var langt fra enighed blandt højskolerne om Grundtvigs betydning for dem. *Nogle* har som Oure Idrætshøjskole direkte brudt med Grundtvig, mens *andre* har valgt at nedtone hans indflydelse på dagligdagen. (Kr.D. 5.1.)

Selv en lærer fra Grundtvigs Højskole i Hillerød, Ole Vind, kunne man se stå frem i pressen og erklære, »at højskolerne stort set har gjort ret i at forkaste Grundtvigs tanker«. (Kr.D. 6.1.) Ole Vind mente, at Grundtvig var utidssvarende på mange punkter, især hvad angik hans

nationalisme og fundamentalisme, dog burde Grundtvigs betoning af historien og det åndelige videreføres.

Heroverfor stod så *en tredje gruppe* indenfor højskolebevægelsen, der fortsat ser Grundtvigs tanker som det bærende element, men i et nutidigt sprog. Under sloganet »Nyt syn på Grundtvig« blev der nedsat en arbejdsgruppe, hvis mål var at arbejde med en ny tolkning af Grundtvigs visioner for højskolen. Kim Arne Pedersen, leder af Center for Grundtvigstudier på Aarhus Universitet, og medlem i denne arbejdsgruppe, pegede på forskellen mellem *kompetence* som i dag er et modeord i undervisningssammenhænge og *dannelse*, der har en etisk dimension. Skal højskolernes hovedopgave være at diskutere meningen med livet – som »Nyt syn på Grundtvig« – lægger op til, bliver begrebet *dannelse* et vigtigt element og dermed også Grundtvigs tanker om livsoplysning. (Kr.D. 5.1.)

Højskoleudvalgets rapport kom ultimo 2004 og foreslog bl.a. en udvidelse af det nuværende hovedsigte om »folkelig oplysning« til at være »livsoplysning, folkelig oplysning og demokratisk dannelse«. Desuden opfordrede man til, at højskolerne skulle kunne tilbyde undervisningsforløb, der kan give kompetence til en videregående uddannelse. (Kr.D. 18.12.) Spørgsmålet om hvorvidt højskolerne skal være *dannende* eller *uddannende* er dermed næppe slut.

Danskernes tro – Folkekirken forkyndelse

1990'ernes stigende interesse for det religiøse er fulgt med ind i det nye årtusinde. Danskerne stiller mange eksistentielle spørgsmål, man søger efter livsværdier og den spirituelle dimension vinder ind i manges liv. Men danskernes søgen retter sig ikke alene mod Folkekirken. Udbuddet af selvrealiseringskurser og bøger med rod i New Age filosofien er stort, og man »shopper« rundt blandt de forskellige religioner og plukker ofte lidt fra hver især og sammensætter sin egen cocktail. Denne interesse for at dykke ned i mange forskellige religioner og filosofier har Kristeligt Dagblad prøvet at imødekomme med netsiden www.religion.dk, hvor der er mulighed for at søge oplysninger om de forskellige religioner samt stille spørgsmål og chatte, og DR2 fik succes med programmet *Tal med Gud*, hvor seerne kunne ringe ind og tale med præster fra fire forskellige trosretninger: en rabbiner, en lama, en imam og en sognepræst med den unge vært stud.scient.pol. Clement B. Kjersgaard som ordstyrer.

Journalist og stud. theol. Merete Ørskov illustrerede meget fint denne religiøse selvrealisering i en kronik i Kr.D. 8.11., hvor hun beskriver dåbsgaverne til en lille pige: »... et sølvkors, et personligt horoskop og

en amulet med en buddhistisk læresætning om bevidsthedens uendelige muligheder.« Merete Ørskov har i en undersøgelse af den moderne individuelle religiøsitet oplevet, at der er et stort behov for religiøs vejledning og også en kritisk holdning til, hvad man går efter. Den vejleder, man søger, skal være troværdig og selv efterleve sit budskab. Merete Ørskov ser denne nye religiøsitet som en udfordring til Folkekirken »til at finde nye veje. Udfordringen rummer en mulighed for selvrefleksion og for en ny opdagelse af evangeliets styrke.«

Kirkeligt Samfund søgte at lodde danskernes tro ved at arrangere 12 debatomøder rundt om i landet lørdag den 24. april. Målet var at »skabe en dialog som alle, både kirkevante og ikke kirkevante, kan blive klogere af, og som bringer debatten videre«, udtalte formanden for Kirkeligt Samfund, Inge Lise Pedersen. (Kr.D. 3.3.) Møderne samlede 773 deltagere, men om disse alene kan tegne et realistisk billede af den almindelige danskernes tro er vel for meget forlangt. Initiativet afspejlede imidlertid det behov, der er for at kunne diskutere kristendommen både internt i kirken, men også med andre trosretninger og livsanskuelser. Det stiller nye krav til kirkens mission i det komplekse samfund, som vi har i dag. »Mission« i det hjemlige er ikke længere så negativt ladet et ord som tidligere. Samarbejdsorganisationen Folkekirkens Mission stod som arrangør af en konference i juni med titlen »At præsentere og repræsentere kristendommen i et pluralistisk samfund«, der var målrettet mission herhjemme, og hvordan mission kan give mening i et moderne samfund. Konferencen udsprang netop af det behov, der er kommet for kirken til at markere sig i det pluralistiske samfund. Deltagerne var bredt samlet fra Folkekirken, de kirkelige organisationer og uddannelsesinstitutionerne. Budskabet var, at mission skal på dagsordenen ude i sogne, og deltagerne definerede mission til »at præsentere og repræsentere kristendommen til mennesker af anden eller ingen tro«. (Kr.D. 7.6. + 16.6.)

En af deltagerne, professor i systematisk teologi ved Aarhus Universitet, Viggo Mortensen opsummerede de valgmuligheder, som han syntes kirken har nu: »Principielt set er der nemlig kun et begrænset antal muligheder, når en folkekirke står i en situation, hvor den skal tilpasse sig en ny multireligiøs situation: Den kan udvikle sig til en sekt (1); den kan indskrænke sig til at være civil religion (2), eller den kan udvikle sig til et åbent missionalt fællesskab (3).

1. Hvis man nægter at se den ændrede samfundsmæssige kontekst i øjnene, ikke er opmærksom på kommunikationsbrist mellem kirke og samfund, tager afstand fra den grasserende pluralisme og individualis-

me og blot gentager forgangne tiders dogmer overfor en ny tids udfordringer; så lukker man portene og trækker vindebroen op for at beskytte sig imod en verden, der forandrer sig. Det er en adfærd typisk for en sekt.

2. Eller man kan forsøge – tro mod folkekirkeideologien – at ville være alt for alle. Så er man på markedet og løber efter enhver trend og mode. Så går man i den grad ind i det herskende postmoderne underholdningssamfund, at det ikke bliver til at se, at man har en profil, der rækker ud over andre religiøse bevægelser. Efter oplægget at dømme er det den strategi man forfølger på årets Danske Kirkedage i Roskilde!

3. Men der var vel også den mulighed, at vi tog os sammen, tog os selv alvorligt, gjorde os umage, og prøvede at udvikle de fællesskaber der er og forsøgte at skabe nye, der forstår sig selv som salt og lys. Man skal forblive åben, byde velkommen til alle, men samtidig opbygge den selvbevidsthed, der kommer af, at man tilhører et fællesskab og står i en tradition med en umådelig rig åndelig arv. Uden at lade sig opsluge af markedet, uden at isolere sig fra det omgivende samfund, kritisk at forholde sig til et foranderligt samfund og bedømme udviklingen i lyset af de værdier, der er evangeliet iboende. En kirke, som ved hvad den står for, og som er stolt af at være sendt til verden med det bedste budskab, der kan sætte mennesker i frihed og give dem værdighed, og som ikke er bange, men tværtimod glade for at præsentere og repræsentere dette budskab for mennesker af anden eller ingen tro.« (*www.Folkekirken-missions.dk*)

Evalueringen af missionsarbejdet hos bl.a. Luthersk Missions Ungdom (LMU) og Indre Mission har været, at det især er de personlige relationer, der i dag er vigtige, hvis den enkelte skal med i et kristent fællesskab og ikke store kampagner eller dør-til-dør mission. (Kr.D. 13.1.) Danskerne er især præget af, at det er den enkeltes individuelle trosforhold, der er i centrum, snarere end behovet for at søge ind i et større fællesskab. Den postmoderne tids trang til individualitet har således sat sit præg på, hvorledes man søger det religiøse. Det har f.eks. givet sig udslag i en fornyet spirituel interesse i kristen sammenhæng. Her fokuseres netop på det personlige forhold til Gud, der viser sig i et stille bønsliv og kristen meditation i hjemmet og ikke i en gudstjenestelig sammenhæng eller i et menighedsfællesskab.

Natkirkerne har forstået at komme denne individualitet i møde med Natkirkeprojektet, der begyndte for fire år siden i Københavns Domkirke og siden er fulgt op af andre kirker. I København prøvede Domkirken og Helligåndskirken i foråret 2004 at lancere disse gudstjenester

gennem et uortodokst reklamefremstød, hvor man lod et reklamebureau stå for udformningen af store iøjnefaldende plakater, der blev sat op på Strøget og de store S-togsstationer.

Den personlige, individuelle holdning til troen oplever gadepræsten i Århus, Iben Munkgaard Davids, blandt de unge mellem 14 og 25. Selvom de unge ofte har et meget diffust gudsbillede, så tænker de dybt over livet. I hendes arbejde er samtalen i centrum, og hun har kaldt højmesen »for en »dødssejler« i forhold til de unge, fordi den ikke kommunikerer på de unges sprog ...«. (Kr.D. 11.8.)

Afstanden mellem det kirkelige liv og gudstjenesten og de unges verden er blevet for stor. Dette problem var temaet for en konference i marts med titlen »Unge og Kirke 2004« arrangeret af SUK (Samtaleforum for Unge og Kirke blev oprettet i 2002 med repræsentanter fra landets stifter samt en række folkekirkelige børne- og ungdomsorganisationer). Konferencens mål var at få taget hul på en samtale, der kan mindske afstanden mellem Folkekirkens liv og de unges liv. Det positive element i denne sammenhæng er, at de unge faktisk ikke vælger kirken fra på grund af dens budskab, men alene på grund af dens struktur og sprog. Men det er langt fra nogen let opgave, understregede FDF's medlemmer af SUK, Helga Kolby Kristiansen og Jens Maibom Pedersen, for »ingen af os ved for alvor, hvordan fremtidens »også for ungekirke« skal se ud. Alle erfaringer peger i retning af, at der ikke blot findes ét ungdomskoncept. Der skal tværtimod være mange åbne døre at gå ind ad. Det handler ikke i første omgang om at skabe nye traditioner, men om at skabe rum for unges identitetsdannelse. Det handler om at give plads.« (Kr.D. 27.3.)

En måned senere blev der med baggrund i konferencen søsat et projekt »Kirkepilot 2004«, hvor unge ni forskellige steder i landet skulle stå for forskellige initiativer omkring bl.a. gudstjenester. (Kr.D. 27.4.)

Et bud på at nå storbyens borgere kom fra den nye generalsekretær i De Samvirkende Menighedsplejer, sognepræst Kirsten Laursen, der den 1. marts afløste Ole Skou. Hun sagde: »Folkekirken er i krise, og jeg mener, at vejen frem for folkekirken bør være en diakonal vækkelse. Det er vigtigt at få gjort sognene klart, at de med diakonalt arbejde viser, at kirken er andet end ord, ord og ord.« Kirsten Laursen markerede i et interview i Kr.D.20.1., at hun ville lægge vægten på sognediakonien. Præst og byudviklingskonsulent i samme organisation, Hanne Storebjerg, så storbykirkens fremtidige udfordring blive sjælesorgen og gudstjenestefællesskabet, som skal »indrettes på deltagernes livssituation«. Ligesom den nyudnævnte generalsekretær understreger Hanne

Storebjerg sammenhængen mellem ord og handling: »Vi må hele tiden spørge, hvordan vi bedst kan åbne os for den søgende, mobile storbylivsform i sjælesorg og gudstjenester. ... Derfor er det vigtigt, at vi taler byens sprog, men også gør forkyndelsen troværdig ved, at der bliver sammenhæng mellem ord og handling.« (Kr.D. 22.6.)

I et essay »Folkekirkenes fornemmelse for åbenhed« (Præsteforeningens Blad 2004/20) tog to teologistuderende fra Århus, Christina Millgaard Busk og Charlotte Loch, fat på problemet med at nå de såkaldte kirkefremmede, for hvem kirken er blevet en serviceinstitution, hvor man kommer til dåb, bryllup og begravelse: »Det supermoderne menneskes genintegrering i den gamle institution synes for os at være en aktuell og nødvendig udfordring for folkekirken.« (s. 426) Udfordringen ligger i at forstå denne generation af kirkefremmede, som er »børn af ungdommen i 70'erne, hvor man ikke lod sig diktere af autoriteter og traditioner, men tværtimod lærte sine børn, at man skulle gøre det modsatte. Disse børn står nu som unge voksne med et liv uden autoriteter og traditioner, uden et forudbestemt fællesskab at tilhøre. De står med andre ord alene – i færd med at udvælge fællesskaber – tilkoble sig subsystemer, de vil tilhøre.« (s. 427) Men den supermoderne kirkefremmede får alligevel i løbet af sit liv et behov for en rekonstruktion af rammer og normer, inden for hvilke man danner sig et liv, som man har kontrol over. I »mission rekonstruktion« søger man at skabe det perfekte liv, men gør sig selv sårbar med drømmen om det perfekte og kontrollable liv. Når drømmen tilstrækkelig mange gange er faldet til jorden, vågner et behov for at finde en mening med livet. I sin søgen efter mening undersøger det supermoderne menneske »alle de systemer i det hyperkomplekse samfund, der kunne tænkes at have et bud på svaret. Det supermoderne menneske »meningssshopper«. Folkekirken er et subsystem, som har svar på meningsspørgsmålet. Et subsystem, der giver andre svar end alle andre subsystemer. Men man skal vide, at folkekirken er en tilkoblingsmulighed.« (s. 429) Det er her udfordringen ligger for Folkekirken, der skal være åben over for de nye strømninger og selv finde nye kommunikationsmåder, så den bliver synlig og kan »poppe op som et link, som man med tryghed og fortrolighed klikker sig ind på, hver gang livet ikke længere giver mening ...« (s. 429)

Internettet er efterhånden blevet et udbredt kommunikationsmiddel i kirken. Sidste skud på en hjemmeside blev *www.cyberkirken.dk*, der åbnede 5.12. oprettet af private midler, og med det mål at kunne nå de mennesker, der ikke normalt plejer at komme i kirken. Idémændene bag

siden var sognepræst Poul Bo Sørensen fra Skelgårdskirken på Amager. Det spændende ved den nye hjemmeside var, at den ikke blot bød på informativ oplysning, men gav brugeren mulighed for selv at klikke sig ind på en chatside eller kontakte en præst for samtale på nettet. Ambitionerne var store med hensyn til netkirkens muligheder, der dog ikke var fuldt indfriet ved sidens start.

Kristeligt Dagblad og Danmarks Kirkelige Mediecenter stod for en konkurrence om Danmarks bedste kirkelige hjemmeside, hvor et panel på 10 personer, der bl.a. talte biskop Jan Lindhardt, direktør Simon Kangas Larsen fra Danmarks Kirkelige Mediecenter, redaktør Jørgen Karup fra Danmarks Radio, kirkeredaktør Henrik Hoffmann-Hansen, Kr.D. og formand for folketingets Kirkeudvalg Birthe Rønn Hornbech (V), skulle være dommere. Konkurrencen satte fokus på, hvor mange spændende hjemmesider, der faktisk er i det kirkelige landskab, og giver en nem mulighed for selv at søge efter, hvad der sker i de forskellige sogne og organisationer. Vinderen af konkurrencen blev *www.meto-distkirken-odense.dk*, der fik gevinsten på annoncering for 25.000 kr. i Kr.D. (Kr.D. 23.+26.11.)

Giver man sig tid til at surfe rundt på de forskellige hjemmesider, vil man få et indblik i det daglige arbejde i sogne, provstier og stifter. Mange aktiviteter finder sted. Lokale tiltag og stort engagement præger sognekirkernes arbejde. Dog næppe det stof, der vækker interesse i pressen, måske med undtagelse af den lokale avis. Hvilket egentlig er en skam! For det »stille« liv ude i sognene tegner også et billede af dansk kirkeliv og måske et mere realistisk billede end Grosbøll-sagen og diskussionen omkring vielse af homoseksuelle. Dermed er ikke sagt, at der ikke er et stort behov for at turde tage udfordringen op med at nå ud til de kirkefremmede og møde dem, som søger kirken – ikke mindst de unge, med alvor og svar på deres spørgsmål. Som det ovenstående viser er man i gang.

Folkekirkens økonomi, ledelse og struktur

Problemerne med et stort underskud på Folkekirkens Fællesfond medførte en stærk kritik fra Rigsrevisionen i maj 2003. Kirkens økonomi blev efter ønske fra kirkeminister Tove Fergo (V) sat under administration af Finansministeriet, der henimod årets slutning kom med en rapport »*Udvikling af økonomistyringen på Kirkeministeriets område*«, der skulle afdække årsagen til den økonomiske misere og give forslag til forbedring. På baggrund af rapporten kom kirkeministeren med forslag

om et bloktilskud, som skulle afløse statstilskuddet, en centralisering af kapitalforvaltningen og endelig en decentralisering af driftsudgifterne. Ministeren havde bedt om høringssvar medio januar 2004 fra stiftsøvrighederne, Provsteforeningen og Landsforeningen af Menighedsrådsmedlemmer. Bestyrelsen i Landsforeningen af Menighedsrådsmedlemmer afviste rapporten, fordi de mente den ville statsliggøre Folkekirken og bad i stedet om en lovpause og tid til at udtænke en varig løsning. (Menighedsrådenes blad 1, 2004) Fra gejstlig side kom der også kritik af ministerens forslag, der medførte, at hun trak hovedpunkterne tilbage den 22. januar. Tilbage stod så en række forslag fra Finansministeriet omkring regnskabstekniske ting, hvor der var mulighed for at blive enige om de fleste, andre skulle diskuteres i et udvalg med repræsentanter fra stifterne og Kirkeministeriet. (Kr.D. 23.1.)

I april 2004 fremviste en glad kirkeminister Fællesfondens regnskab for 2003 med et overskud på 14 mill. kr. Der havde været et underskud på 36 mill. kr. Hertil kom så et overskud på 50 mill. kr., som stammede fra rente og udbytte hentet fra stiftsøvrighedernes forvaltning. Regnskabs- og aktieanalytiker Lau Svenssen fra firmaet Aktieinfo Danmark gennemgik på vegne af Kr.D. (20.4.) regnskabet og kritiserede den manglende sammenhæng i det, især den måde som overskuddet var frembragt på. Der var bl.a. ikke redegjort udførligt for formuen, der lå til grund for renteindtægten. Den samme kritik omkring indtægterne lød også senere fra Rigsrevisionen, der vurderede, »at Fællesfondens konsoliderede årsregnskab ikke er tilfredsstillende, da årsregnskabet ikke lever op til kravet om et fuldstændigt, informativt og retvisende regnskab.« Tove Fergo reagerede meget skarpt på denne kritik af regnskabet, som hun selv var stolt af og mente, der var »gennemsigtighed i regnskabet«. (Kr.D. 8.7.) Hun påpegede, at Rigsrevisionen havde en løbende dialog med chefen for det nyoprettede økonomikontor i Kirkeministeriet. Fællesfondens regnskab var under opbygning og kunne derfor ikke forventes at være »regnskabsteknisk fuldt tilfredsstillende« endnu. (Kr.D. 20.7.)

I oktober forlod Finn Langager Larsen sin stilling som departementschef og blev i stedet kommitteret i kirkeretlige og kirkepolitiske spørgsmål. Årsagen til dette pludselige karriereskift blev ikke oplyst, men samtidig blev det kendt, at der ville blive et underskud på Kirkeministeriets regnskab – et problem man allerede siden maj havde været klar over. (Kr.D. 26.10.+10.11.) Efterfølgeren til posten som departementschef blev hentet i Finansministeriet, økonomen Jacob Heinsen.

4. november måtte kirkeministeren i samråd med Folketingets Finansudvalg for at bede om en ekstrabevilling på 3,7 mill. kr. til at dække budgetoverskridelsen, som bl.a. skyldtes den advokatundersøgelse, som skulle udrede det økonomiske rod i ministeriet. Oppositionen rejste kritik af Tove Fergo og prøvede at samle et flertal i Folketinget for en mistillidsdagsorden. (Kr.D. 5.11.) Men der var støtte til kirkeministeren fra regeringen og Dansk Folkeparti ligesom pastor Peter Fergo kom sin kone til undsætning i DR1 TV-Avisen 9.11. Peter Fergo mente ikke, at pressen gav et klart referat af sagen, hvis ansvar lå hos juristerne.

Der måtte flere møder til mellem kirkeministeren og Finansudvalget, førend bevillingen endelig blev givet den 24.11.

Uanset hvordan Fællesfondens regnskab for 2003 blev opfattet, så afblæste det ikke arbejdet med at få en ny, forbedret struktur af fonden på plads. Men diskussionen omkring økonomien afspejlede også, at det handlede om mere end penge. Det var i høj grad kirkens struktur, og hvem der gennem styring af økonomien i sidste ende også vil få indflydelsen.

Folkekirkens ledere samledes i week-end'en den 17. og 18. april på Hotel Nyborg Strand, hvor man bl.a. skulle drøfte kirkeminister Tove Fergo's oplæg »Modeller for Fællesfondens styrelse«. Der kunne blive enighed på mødet om, at Fællesfonden ikke længere skulle styres enerådende af en kirkeminister. Men dermed ophørte enigheden også. Tove Fergo ville gerne, at Folketinget fik større indflydelse, mens det øvrige kirkelige landskab ønskede det modsatte. Som et alternativ til forslagene fra Bloktilskudsudvalget og Projektgruppen i Finansministeriet kom Landsforeningen af Menighedsrådsmedlemmer og biskopperne med et forslag om et udvalg – med valgte medlemmer som bredt repræsenterede kirken – der skulle have en rådgivende funktion for Fællesfondens forvaltning. Der var bekymring for, at en sådan bestyrelse kunne udvikle sig til en synode, men ønsket om en demokratisk tilgang til Fællesfondens styrelse holdt sig gennem året og dukkede op igen på konferencen om efteråret – se nedenfor.

Hotel Nyborg Strand dannede rammen om endnu et stormøde den 4. juni, hvor Landsforeningen af Menighedsrådsmedlemmer havde årsmøde. Kirkeminister Tove Fergo havde et debatoplæg med til mødet – *»En folkekirke – men tæt på«* – som samlede de oplæg, der havde været fremsat omkring en eventuel ændring af Fællesfonden og skulle ses

som en opfølgning fra kirkeministerens side fra mødet i april. Debatoplægget blev efterfølgende udsendt til samtlige menighedsrådsmedlemmer og var i øvrigt tilgængeligt på Kirkeministeriets hjemmeside. Tove Fergo forestillede sig oplægget som optakt til en ny høringsrunde og opfordrede menighedsrådene til at komme med en tilbagemelding inden den 1. november. Ministeroplægget blev dog ikke modtaget med nogen større begejstring (Kr.D. 8.6.), og Landsforeningen valgte at boykotte ministerens høring og kom i stedet med et modtræk, nemlig *en konference den 23. oktober om Fællesfondens fremtid*. I konferencen deltog Folkekirkens personalegrupper og kirkelige organisationer, mens kirkeministeren meldte afbud. Af mødet fremgik, at der fortsat var et ønske om at få nedsat *en kommission*, der dels skulle se på forholdet mellem stat og folkekirke dels undersøge en mere demokratisk indretning i forholdet mellem menighedsråd, provstiudvalg og stifter samt *et udvalg* på 18 medlemmer, der skulle have en rådgivende funktion i forhold til Fællesfondens økonomi. (Kr.D. 22.+25.10.)

Det var imidlertid ikke kun kirkefolket, der diskuterede kirkestruktur. I det politiske landskab blev forholdet mellem stat og kirke også taget op til diskussion.

Kristendemokraterne var delte i spørgsmålet om, hvorledes Folkekirkens fremtid skulle se ud. Formanden for partiet, Marianne Karlsmose, så gerne med henvisning til Grundlovens paragraf 66 (»Folkekirkens forfatning ordnes ved lov«) en kirkeforfatning, der overflødiggjorde Kirkeministeriet, men understregede, at kirken fortsat burde blive understøttet økonomisk af staten. Jann Sjursen, der er kirkeordfører for partiet, ville dog ikke gå så drastisk til værks. Han foreslog i stedet en kommission til at undersøge økonomien og strukturen. Et arbejde, som han også fandt påkrævet med den kommende kommunalreform. (Kr.D. 19.10.)

Det Radikale Venstre havde på sit landsmøde 2003 vedtaget – ganske vist mod folketingsgruppens ønske – at stat og kirke skulle adskilles. Dette ville dog kræve en ændring af Grundloven og næppe muligt at gennemføre. Der blev i stedet vedtaget på landsmødet 2004, at partiet gennem det næste år ville arbejde på et lovforslag til en kirkeforfatning, der så skulle forelægges partiets hovedbestyrelse. (Kr. D. 13.9.)

Det var vigtigt for kirkeminister Tove Fergo at bevare Folketinget som det organ, der tager sig af Folkekirkens overordnede *ramme*, og dermed giver kirken frihed til at varetage *indholdet*, nemlig evangeliets forkyndelse og det kristne fællesskab uden politiske udmeldinger. Tove Fergo

så hellere en styrkelse af menighedsrådene til »at forme og udvikle sognekirken i den retning de ønsker, og frihed til at samarbejde med andre menighedsråd« for at sikre Folkekirkens rummelighed. Hun henviste til Svenska Kyrkan, der har mistet medlemmer efter, at kirken blev løsrevet fra staten og fik egen forfatning og en synode og fandt, at det ikke var en model, man burde efterkomme herhjemme. (Politiken 11.9.) Ministerens bekymring over en kirke, der havde større indre selvstyre, skræmte dog ikke alle. Biskop Erik Norman Svendsen (Københavns Stift), så en mere synlig kirke som et positivt træk: »Jeg tror, at politikerne er bange for at miste magten over folkekirken. De er især bange for, at kirken ville begynde at udtale sig om miljøet, krigen i Irak eller flygtningepolitikken, hvis den fik egne organer på regionalt og nationalt niveau. Det kan da godt være, at kirken ville gå mere ind i debatter om etik og værdier, hvis den blev mere kirke med stort K. Men det synes jeg kun er udmærket.« (Politiken 21.7.)

Tove Fergo holdt pressemøde i september om Folkekirkens struktur med henblik på åbenhed omkring økonomien og en mere demokratisk kirke. Anledning var ministerens oplæg »En folkekirke – men tæt på«, som hun allerede havde præsenteret på årsmødet for Landsforeningen af Menighedsrådsmedlemmer. Dette debatoplæg blev nu også sendt til folkehøjskoler og aftenskoler samtidig med, at der blev åbnet på internettet for en diskussion af forslagene: www.kirketinget.dk, inden høringsrunden for oplægget udløb primo november. (Der indkom o. 300 hørings svar, som ville blive behandlet i 2005). Pressemødet viste imidlertid, at journalisterne var mere interesseret i de spektakulære sager som Grosbøll-sagen og vielsesritual for homoseksuelle.

Da sognepræsten Ivan Larsen fra Skt. Stefanskirke på Nørrebro i København året forinden havde givet tilladelse til, at et par indgik registreret partnerskab i kirken, var biskop Erik Norman Svendsen kommet med en påtale og kaldt det »en kreativ omgåelse af lov om kirkers brug« (Kr.D. 4.9.). Departementschef Finn Langager Larsen udtalte nu på pressemødet den 1.9., at sagen kunne få et andet resultat, hvis den blev anket! Kirkeministeren reagerede ikke ved pressemødet, men udsendte 10.9. et cirkulære, som forbyder borgmestre at foretage borgerlig registrering af homoseksuelle i kirkerne. (Kr.D. 11.9.) Dette forløb fik sognepræst Ivan Larsen til at klage til ombudsmanden. Sognepræsten tog departementschefens udtalelse som en indirekte opfordring til at anke sagen og fandt det modstridende, at ministeriet samtidigt havde arbejdet på et cirkulære, der forbød registrering af parforhold i kirken. (Kr.D. 14.9.)

I et interview i Søndagsavisen (11.1.) gav statsminister Anders Fogh Rasmussen udtryk for, at bøsser og lesbiske burde have adgang til kirkelig vielse. Selvom han understregede, at han udtalte sig som *privatperson*, fordi det ikke er politikernes opgave at blande sig i kirkens indre liv, udløste udtalelsen imidlertid en heftig debat i medierne samt i Folketinget 13.1., hvor Dansk Folkepartis kirkeordfører, Jesper Langballe, meget skarpt spurgte til statsministerens definition af og respekt for ægteskabet. Debatten om kirkelig vielse af homoseksuelle blussede op på ny samt en debat om, hvorvidt en statsminister kan udtale sig som privatperson. Tim Knudsen, professor i statskundskab ved Københavns Universitet, vurderede det således: »Som hovedregel kan statsministre ikke udtale sig som privatpersoner om samfundsspørgsmål. Selv om Fogh siger, at han taler for sig selv, bliver det her meget let opfattet som et statsligt pres på indre anliggender i folkekirken.« (Kr.D. 12.1.) Også kirkeminister Tove Fergo advarede imod politikernes indblanding i spørgsmålet om kirkelig vielse af homoseksuelle. Selvom Folketinget kan gennemføre en ændring af ægteskabsloven uden at spørge kirken, frygtede kirkeministeren, at et sådant skridt ville medføre en sprængning af Folkekirken. (Kr.D. 14.1.) Biskop Jan Lindhardt, Roskilde Stift, undrede sig derimod over politikernes vægring ved at blande sig, fordi »kirken kan ikke give sig selv vielsesmyndighed i forhold til bøsser og lesbiske«, og biskoppen mente, at politikerne før eller senere ville vedtage en sådan ændring af loven. (Kr.D. 16.1.) En udvikling som tidligere lektor i kirkeret, Jørgen Stenbæk, også så komme på baggrund af den overvejende positive holdning i samfundet til kirkelig vielse af homoseksuelle. (Kr.D. 14.1.) Det statslige pres, som Tim Knudsen, havde forudset, kom ikke fra statsministerens parti, men derimod fra Socialistisk Folkeparti (SF) der fremsatte et beslutningsforslag om at fjerne den politiske hindring gennem en ændring i ægteskabsloven og således lade det være op til Folkekirken og andre trossamfund om selv at beslutte, om de ønsker at kunne vie homoseksuelle. (Kr.D. 30.3.) SF's forslag mødte dog markant modstand fra regeringspartierne, Dansk Folkeparti og Kristendemokraterne i Folketingets behandling af forslaget den 10. maj, hvilket medførte, at der ikke blev flertal. (Kr.D. 10.-11.5.)

Da lektor i religion og ret ved Københavns Universitet, Lisbet Christoffersen, satte sig for at prøve at besvare spørgsmålet om, hvem der bestemmer i Folkekirken (Lov & Ret nr. 5, 2004, s. 4-9), tog hun udgangspunkt i debatten omkring vielse af homoseksuelle. Når forslaget fra SF blev nedstemt med den begrundelse, at det ville være et statsligt indgreb i folkekirkens selvforståelse, så måtte der åbenbart være et

»folkekirken selv«, som hun kaldte det, der »har kompetence til at afklare, om man vil registrere partnerskaber som led i religionsudøvelse.« (Lov & Ret side 4) Hvem dette »folkekirken selv« nærmere betegnet var, var imidlertid uklart: statsministeren havde peget på præster og menighederne, mens Kristendemokraterne så biskopperne som de beslutningsdygtige. Udformningen af et vielsesritual ligger således hos kirken selv, men ændringen af ægteskabsloven, der ville gøre kirkelig registrering af partnerskab juridisk gyldig, kræver en ændring hos lovgivningsmagten. I følge Grundloven er det staten, der gennem lovgivning fordeler kompetencerne i folkekirken, der derefter selv udøver sin gudsdyrkelse, som f.eks. ritualer. Men, påpegede Lisbet Christoffersen, i virkeligheden er det dronningen, der efter Kirkeministeriets indstilling autoriserer ritualerne, der får retsvirkning gennem en kirkeministeriel bekendtgørelse – det er derfor »kongens og ministerens enevældige kirkestyre.« (Lov & Ret side 8) Den gældende praksis når det gælder kompetence til udformning og ændring af ritualer ligger hos biskopperne i fællesskab og i forståelse med den siddende kirkeminister – men det er ikke en praksis, der fremgår af lovgivningen, understregede Lisbet Christoffersen og fortsatte: »Det er uklart, hvorvidt etableringen af registreret partnerskab, hvis dét blev en mulighed i lovgivningen, kan afklares af »præsterne i et samspil med menighederne«, som antaget af Anders Fogh Rasmussen, eller det kræver biskoppernes udformning af et ritual. Jeg hælder mest til det sidste, og det er dér sagen står aktuelt.« (Lov & Ret side 9) Lovgivningsmagten har før grebet ind som f.eks. med vielse af fraskilte og kvindelige præster, men valgt at lade være denne gang, da det af flertallet i Folketinget blev »tolket som politisk indgreb i religionsudøvelsen. Det kan næppe siges at være en helt konsistent linie i Folketingets kompetenceudøvelse.« Der handles for kirkens vedkommende i stor grad efter praksis. Rammerne er vide, men grænserne uklare indenfor folkekirken selv, men lovgivningsmagten har også udøvet en større indflydelse end det oprindeligt var tænkt i Grundloven. Lisbet Christoffersens konklusion blev, at der i dag ikke er orden på kompetencerne i Folkekirken, men al mulig grund til at få det!

Fra gejstlig side var landets biskopper delt lige over i holdningen til homoseksuelles vielse i kirken, men enige om, at det ikke var aktuelt i øjeblikket og henviste i øvrigt til kompromiset fra 1997, som åbnede op for en gudstjenstlig markering af de registrerede partnerskaber indgået på rådhus. (Kr.D. 13.1.) Det politiske pres førte dog til, at biskopperne mødtes i Odense den 21. oktober for at drøfte sagen. Man kunne dog ikke blive enige om en fælles udtalelse og valgte at arbejde videre med

sagen med en tidsfrist primo 2005. (Kr.D. 20.10.-22.10, 11.12.) Fra forskerside (forskningsprofessor, dr. phil. Per Ingesman, Århus Universitet, og forskningsprofessor, lic. theol. Niels Henrik Gregersen, Københavns Universitet) blev der advaret mod uenighed, der kunne føre til en forskellig praksis fra stift til stift og bryde den tradition, der er i Folkekirken for fælles liturgi og ritualer. (Kr.D. 14.12.) Men uenigheden var allerede markant stifterne imellem, hvor biskop Søren Lodberg Hvas (Aalborg Stift) havde givet tilladelse til et ritual til den gudstjenestelige markering af et registreret partnerskab, mens biskop Karsten Nissen i Viborg Stift udsendte en redegørelse i december til stiftets menigheder, hvori han redegjorde for sine grunde til at afslå indførelse af et ritual. Karsten Nissen understregede, at et nej til vielse eller kirkelig velsignelse af registreret partnerskab ikke er en fordømmelse af homoseksuelle, men har sit udgangspunkt i et bibelsk helhedssyn på ægteskabet: »Det er min opfattelse, at kirken ikke har til opgave at legitimere forskellige samlivsformer rent menneskeligt. Derfor må det afvises at gøre folkekirken og dens ritualer til et led i en politisk eller folkelig bestræbelse på at skabe ligestilling mellem ægteskab og registreret partnerskab. Kirken har for mig at se intet mandat til at indføre nye ritualer, der ikke kan begrundes i et bibelsk helhedssyn eller i kirkens tradition.« (www.viborg.stift.dk)

Da biskopperne mødtes den 5. januar 2005 måtte de erkende, at der ikke kunne gives en fælles afgørelse. Seks biskopper sammen med den grønlandske biskop Sofie Petersen valgte at indføre et velsignelsesritual, mens biskop Karsten Nissen (Viborg Stift), Niels Henrik Arendt (Haderslev Stift), Elisabeth Dons Christensen (Ribe Stift) og Lise-Lotte Rebel (Helsingør Stift) var imod. I deres stifter vil muligheden for at holde en gudstjenestelig markering af det registrerede partnerskab fortsat være til stede. (Kr.D. 6.1.05)

Kommunalreformen spøjte i kulissen med hensyn til dens indflydelse på kirkens provstigrænser i forhold til de nye kommunegrænser. Men inden de politiske linjer er helt på plads, har Folkekirken måtte forholde sig afventende. Med den kommunale strukturreform nedlægges amterne, og amtmanden, der hidtil har fungeret sammen med biskoppen som stiftets øverste ledelse, skal erstattes. Kirkeminister Tove Fergo ser de nye regioners direktører som en naturlig arvtager til denne post, men flere stifter er interesseret i forsøg med den kirkelige ledelse i form af et bredere demokrati, og i årets løb fik Aarhus, Fyens og Københavns Stifter Kirkeministeriets dispensation til at prøvekøre nye stiftsråd. (Kr.D. 23.12.) Kirkeministeren har planer om at nedsætte et udvalg i

2005, når det kommunale landkort er kommet på plads, for at se på, hvorledes kommunalreformen kommer til at påvirke provstigrænserne. Tanken er, at disse grænser så vidt muligt skal følge kommunegrænserne.

På Færøerne blev forhandlingerne fra 2002 om en selvstændig kirke genoptaget, da det nye landsstyres krav ikke var nær så radikale at kræve helt løsrivelse. Nu gik man efter en selvstændig kirke, der skulle forblive inden for rigsfællesskabet, men hvor landsstyret ville overtage hele administrationen. (Kr.D. 28.7.)

Kirkeministeriet: retslige sager og præstekår

Retssager

Kirketjener ved Skt. Andreas Kirke i København, Steen Ribers, blev frataget sit medlemskab af Folkekirken i 1994 af sognepræst Mads-Bjørn Jørgensen. Baggrunden var, at Steen Ribers som medlem af menighedsrådet aktivt agiterede for sin tro på reinkarnation. Biskop Erik Norman Svendsen støttede sognepræstens afgørelse, og Kirkeministeriet stadfæstede i 1999 biskoppens afgørelse, hvilket fik Steen Ribers til at anlægge sag mod Kirkeministeriet for at få sit medlemskab tilbage. Han fik fri proces i sagen, fordi den havde principiel karakter, og Østre Landsret afgjorde i 2001 (med en delt afgørelse 2-1), at der ikke var begået procedurefejl af de kirkelige myndigheder. Anden akt i sagen, der skulle undersøge, om der var teologisk begrundelse for at fratage Ribers hans medlemskab, begyndte tirsdag den 13. januar 2004. Advokaterne i sagen havde fået udarbejdet et teologisk notat af professor Peter Widmann, Aarhus Universitet, og professor Jens Glebe-Møller, Københavns Universitet. Notatets konklusion var, at reinkarnationstanken, som Ribers har fra bogen »Vandrer Mod Lyset«, er i strid med den luthersk-evangeliske lære (Kr.D. 13.1.). Dommen blev afsagt den 15. april 2004 og gik Ribers imod. Han ankede dommen, der kommer for Højesteret til september 2005. (Kr.D. 7.12.)

I kølvandet på retssagen blev der blandt kirkeretseksperter set et behov for at få en mere præcis lov om det at være medlem af Folkekirken – i hvert fald for dem, der påtager sig et ansvar i kirken som f.eks. menighedsrådsmedlem.

Siden 2001 havde foreningen »Katolikker for lighed blandt trossamfund i Danmark« forberedt flere sager mod staten for diskrimination af ikke-medlemmer af Folkekirken. Foreningen havde valgt at fokusere på

tre områder: 1) ikke-medlemmer betaler til Den danske Folkekirkes præstelønninger via skatten, 2) ligesom de skal betale ekstra for begravelse på kirkegården og endelig 3) skal de anmelde fødsler til Folkekirken.

Katolikkerne havde i første omgang henvendt sig til kirkeminister Johannes Lebech (R), men p.g.a. regeringsskiftet i 2001 blev sagen aldrig behandlet. En ny henvendelse til den nye kirkeminister Tove Fergo (V) gav heller ikke noget resultat. To sager blev derfor anmeldt i januar, og i juli modtog kirkeministeren så stævning på vegne af den danske stat. Den første sag drejede sig om en kvindelig katolik, der fik fri proces til at føre sagen ved Vestre Landsret omkring betaling af hendes mands begravelse, mens den anden handlede om en katolik, der følte sig diskrimineret, da han skulle anmelde sin datters fødsel til kirkekontoret.

Den første sag vakte stor opmærksomhed, men kirkeministeren imødeså sagen med ro, da hun ikke mente, den ville blive vundet. (DR1 TV-Avisen 3.1.) Regeringspartierne samt Dansk Folkeparti var heller ikke synderligt interesserede i retssagen, men oppositionen hilste en debat om folkekirkeordningen velkommen. (Kr.D. 3.1.)

Formanden for Folketingets Kirkepolitiske Udvalg, Birthe Rønn Hornbech (V), causerede over begrebet »lighed« i forbindelse med den første retssag. Birthe Rønn Hornbech fremhævede, at det er »nødvendigt at kende det sammenligningsgrundlag, de, der påberåber sig lighed, betjener sig af.« (Kr.D. 9.1.) Hun medgav, at Folkekirken ganske rigtigt har en særstilling, men ikke-medlemmer har til gengæld en skattefradragsret hvad angår deres personlige bidrag til trossamfundet. Ligeledes er andre trossamfund ikke underlagt statens indblanding i indre anliggender som f.eks. ligestilling mellem kønnene eller læresager om trosspørgsmål.

Det katolske bispedømme i Danmark var ikke direkte involveret i retssagerne, men biskop Czeslaw Kozon bakkede dem op, selvom han ville have foretrukket en løsning uden rettens afgørelse. Han så gerne, at man fik en ordening som der eksisterer i andre lande, hvor staten via skatten opkræver støtte til de forskellige trossamfund og fordeler mellem dem. (Kr.D. 17.1.)

Præstekår

Anden halvdel af 2003 bragte et ansættelsesstop for præster i håb om at få rettet økonomien op, og gennem hele 2004 var man også tilbageholdende med ansættelser. Det pekuniære forhold i Fællesfonden blev årsag til et til tider anstrengt forhold mellem Tove Fergo og præsterne.

Præsteforeningen var bekymret for, at en ny ordning af Fællesfonden kunne medføre en nedprioritering omkring præstelønninger, pension og uddannelse og så gerne en opdeling mellem udgifter til præster og kirkens øvrige drift. (Præstefor. Blad nr. 28/2004)

I februar 2004 fjernede Kirkeministeriet præsternes ret til studieorlov uden forudgående drøftelse med Præsteforeningen. Det vakte stor harme og blev opfattet som en hævnaktion, fordi to ud af tre præster vælger at få udbetalt den 6. ferieuge. (Kr.D. 14.2.+17.2.) På et temamøde 30. april i Folketingets Kirkeudvalg udtalte kirkeminister Tove Fergo, at det nuværende præstetal på 1994 var mere end rigeligt til de opgaver, der skulle løses i sognene. Præsteforeningen forholdt sig hovedrystende til dette udspil og støttede sig i stedet til en rapport om det psyko-sociale arbejdsmiljø (udarbejdet af Kirkeministeriet 2002), der anbefalede 40 flere stillinger. (Kr.D. 5.4.)

Blandt de økonomiske tiltag har der også været et midlertidigt stop for at rykke præster op i lønramme 34 efter det fyldte 60. år. Derfor vakte det opsigt, at seks præster alligevel fik denne mulighed, blandt dem kirkeministerens ægtefælle Peter Fergo fra Allehelgenskirke på Amager. Det var især sidstnævnte, der gav anledning til at Tove Fergo fra både politisk såvel som gejstlig side blev beskyldt for inhabilitet. Kirkeministeren måtte forklare sig til Folketingets Finansudvalg og Arbejdsmarkedsudvalg, og i et brev til Finansudvalget den 16. juni begrundede Tove Fergo lønstigningen til de seks præster med, at de burde være oprykket tidligere, men var ikke blevet indstillet til det af Præsteforeningen. Tove Fergo beskyldte Præsteforeningen for »fagforeningsmagtfordrejning«, da de omtalte præster ikke var medlemmer af foreningen, og Peter Fergo truede Præsteforeningen med et sagsanlæg. Ombudsmand Hans Gammeltoft-Hansen gik ind i sagen for at undersøge, hvorvidt Kirkeministeriet som sådant ville være i stand til at behandle en sag, der omfattede ministerens ægtefælle, og konkluderede, at Kirkeministeriet burde have overdraget sagen til et andet ministerium, men frikendte kirkeministeren for inhabilitet. (Kr.D.17. 6.+23.6.+25.6.+7.7.+ 2.11.) Peter Fergo gik med udgangen af 2004 på pension.

Det var ikke kun økonomien, der kastede en skygge ind over præsters arbejdsvilkår, men også det daglige arbejdsmiljø. Kirkeministeriets undersøgelse fra 2002 om det psyko-sociale arbejdsmiljø viste, at hver femte præst havde tegn på stress. Et arbejdsudvalg begyndte august 2004 at følge op på denne undersøgelse.

Da Kr.D. spurgte 218 præster, om de havde overvejet et karriereskift inden for det seneste år, svarede hver fjerde præst bekræftende. (Kr.D.

6.8.) Ledelsesfilosof, dr.theol. Mogens Stiller Kjærgaard så det som »en konsekvens af udtalte forventninger til præstens arbejde og uklare ledelsesforhold i folkekirken«. (Kr.D. 6.8.) Men præster bør også selv lære at gøre en indsats for at mindske stress niveauet. I Aalborg Stift kom biskop Søren Lodberg Hvas med bud på, at præster bør lære at blive bedre til at prioritere hvilke arbejdsopgaver, der skal bruges kræfter på, mens biskop Jan Lindhardt (Roskilde Stift) pegede på et større samarbejde præster imellem. (Kr.D. 7.8.) Et mere eksistentielt forslag stillede psykoterapeut, cand.theol. Bent Falk, hvor præster skal lære »at nedjustere deres ambitioner og besinde sig på, hvorfor de egentlig blev præster og ikke socialrådgivere.« (Kr.D. 7.8.)

Grosbøll-sagen

Den medieopdækkede sag om sognepræsten fra Taarbæk, Thorkild Grosbøll, kom til at stå på »stand-by« gennem et år, hvor biskop Lise-Lotte Rebel (Helsingør stift) førte tilsyn med præsten, der fortsat debatterede sine synspunkter ved møder og i pressen. Op til årsdagen for det famøse interview i Weekendavisen 23. maj 2003 var meningerne stadig delte, men ønsket om en afklaring af sagen blev stadig stærkere. Blandt de mange indlæg i pressen er biskop Karsten Nissens (Viborg stift) kronik i Kr.D. 22.5. nok det, der bedst sammenfattede stemningen et år efter: »I sommeren 2003 så det ud til, at sagen på kort sigt ville skade folkekirken, medens den på langt sigt ville styrke folkekirken, fordi den ville medføre en afklaring af, hvad gudstroen betyder for mennesker i dag. Nu, et år efter, må vi konstatere, at sagen for mange mennesker sandsynligvis har virket afklarende, idet den har givet dem lejlighed til at reflektere over deres egen gudstro eller mangel på samme, og dette er i sig selv positivt. Men for folkekirken som sådan er den forudsete positive virkning på langt sigt ikke indtruffet. Grosbøll-sagen har skadet og skader fortsat folkekirken af den enkle grund, at sagen stadig er uafklaret og uafsluttet.«

En prædiken, som Grosbøll holdt den 16. maj 2004, blev omtalt i Kr.D. den 22. maj under overskriften »Vi må pinedød omdefinere Gud«. Dette fik bålet til at flamme op påny. Grosbøll havde bl.a. sagt: »Eller også er det pinedød nødvendigt at få omdefinert denne Gud i menneskelighedens våbenløse billede ... Man kunne jo så vælge i dag at gøre den omvendte bevægelse og sige: At som han (Jesus) er et med faderen, må faderen følgelig også kunne identificeres med den arme stakkel på korset, som så igen kan identificeres med os. At bevægelsen med andre ord går fra Gud til manden fra Nazareth og fra ham til os. Så hvis Guds vil-

je skal ske, hvis retfærdigheden skal ske fyldest, er det os, der råder for den. Gud har abdiceret til fordel for sin søn og dermed til fordel for os. Der er altså ikke længere nogen himmelsk garanti eller indgribende magt; der er kun det gudsrige, der lykkes ved os og mellem os. Så lykkes det ikke, er der intet.« (her citeret efter Kirkeministeriets brev til Grosbøll af 9.7.04, bragt i Kr.D. 13.7.)

Den 3. juni havde biskoppen en samtale med Grosbøll, som efterfølgende fortalte, at han inden den 9. juni skulle beslutte sig for, om han ville gå frivilligt mod at få løn i tre år eller blive stillet over for en tjenestemandssag. (Politiken 7.6.) *Den 10. juni* udsendte biskop Lise-Lotte Rebel en pressemeddelelse, hvori hun i fire punkter sammenfattede sin begrundelse for at fritage Grosbøll for tjeneste. Han havde

1. »tilsidesat folkekirkens bekendelsesgrundlag
2. undergravet embedets agtelse og tillid
3. tilsidesat tjenstligt pålæg
4. skabt dyb forvirring om folkekirken.« (Politiken 10.6.)

Sagen blev overdraget til Kirkeministeriet. Da Tove Fergo tidligere havde udtalt sig negativt omkring Grosbøll-sagen, valgte hun at overdrage den til justitsminister Lene Espersen (K) for ikke at blive betragtet som inhabil. Kirkeministeriets anklagepunkter i høringskrivelsen af 9.7. gik dels på det teologiske med bl.a. henvisning til den ovenfor citerede prædiken dels tilsidesættelse af et tjenstligt pålæg, nemlig den erklæring året forinden, hvor Grosbøll undskyldte flere af sine udtalelser til pressen.

Akademikernes Centralorganisation – AC – svarede på vegne af Thorkild Grosbøll Kirkeministeriet den 31.8. AC afviste anklagepunkterne og påpegede samtidig, at man ikke mente, at sagsproceduren havde fulgt tjenestemandslovens regler. Der var tidligere blevet rejst tvivl om dette (Kr.D. 12.6.), hvorfor ombudsmanden besluttede i juni at undersøge om sagsproceduren havde været korrekt (Kr.D. 15.6.)

Reaktionen fra Grosbølls kolleger spændte vidt. Lige fra Lars Tjalve, der i sympati holdt Grosbølls famøse prædiken (fra 16. maj) i Grønholt kirke den 13. juni, (Kr.D. 14.6.) til rektor på Dansk Bibel-Institut, Jens Ole Christensen, der mente, at Grosbøll-sagen havde ramt Folkekirken »i hjertet af sin identitet« og afslørede en svag kirke, som var »impotent i mødet med alvorlig vranglære.« (Kr.D. 21.5.)

Selvom de fleste præster langt fra bakkede Grosbøll op, var der en bekymring at spore for, hvordan sagen kunne påvirke præsters forkyndelsesfrihed. En gruppe på fem præster tog initiativ til et debatforum »Plan

B« – opkaldt efter en københavnsk café – »hvor man frit kan diskutere nogle af de ting, der er kommet op at vende i forbindelse med Grosbøll-sagen. For eksempel hvordan vi skal forstå gudsbegrebet, og hvordan vi kan definere det at tro«, udtalte en af stifterne, provst Poul Henning Bartholin, Hillerød. (Kr.D. 8.7.) Gruppen bag »Plan B« understregede dog kraftigt, at deres initiativ ikke var tænkt som en støtte til Grosbøll, men da de samtidig gav udtryk for, at de opfattede kirkedebatten som præget af højrefløjens kirkeforståelse, udløste *det* en debat, hvor gruppen blev beskyldt for dels at ville starte en fløjskrig, dels at tale om rummelighed i Folkekirken uden at definere det klart. (Kr.D. 24.7.)

Den 7. september holdt Plan B møde i Vartov, hvor o. 150 var mødt frem. Planen var et nyt fællesmøde på Ryslinge Højskole i begyndelsen af 2005. I mellemtiden skulle der arbejdes i grupper med henblik på at blande sig i kirkedebatten og også gerne publicere sine synspunkter. Kernen på de fem første præster blev udvidet til også at omfatte rektor for Pastorseminariet i København, Mogens Lindhardt, og præsterne Ulla og Lars Tjalve.

Gudsbegrebet blev med en pointe til Thorkild Grosbøll taget op af cand. theol. Mikkelt Højholt i et »*Forsvar for Guds billedet*« i Præstefor. Blad nr. 51/2004. Han argumenterede for billedet af Gud som en gammel mand med et langt hvidt skæg siddende oppe i himlen med det mål at vise, hvorledes dette billede både kan pege hen på Gud og samtidig afværge, at vi tror at kunne fatte Gud i et billede. Mikkelt Højholt sammenlignede dette gudsbillede med en glasmosaik, hvor lyset gennem mosaikken drager os hen til det oplyste billede. »Jo nærmere vi kommer, desto højere må vi løfte hovedet. Det bliver mere og mere ophøjet. Til sidst når vi meget tæt på, og da sker det magiske: Billedet opløser sig. ... Til sidst står vi med øjet tæt op af et enkelt skår. Der er intet billede mere. Det har opløst sig selv. Til gengæld ser vi nu det, som vi ellers ikke ville kunne se, fordi lyset var for skarpt: Vi ser gennem det farvede glasskår den sol, der gav billedet liv og varme og tiltrækningskraft. Mens billedet strålede, førte det os hen til sig selv og derved nærmere sit lys' kilde. Dette er den sande funktion af et gudsbillede.« (s. 1123) I fire små »glasmosaikker« beskriver Mikkelt Højholt billedet: *Gud er gammel*, en evighed, hvor vi sat over for denne målestok må standse op og undres. Vores egen foretagsomhed og alt det, vi tillægger værdi står i en skærende kontrast til Guds dimension målt i tid. *Gud som en mand* bliver personlig og nærværende og gør derved en dialog mulig. Vi kan tale »mand til mand« med Gud. I det *lange hvide skæg* forenes alderdom og person. Skægget både skjuler Gud – for ingen har

nogensinde set Gud – samtidig indgyder skægget tillid og faderlig omsorg. Gud har overblikket *oppe i himlen*, hvor himlen gør jorden rummelig og giver en retning for vor tro.

Den diametrale modsætning til Thorkild Grosbølls teologi gav universitetslektor Jakob Wolf udtryk for i et møde mellem de to til en debat i cafeen Teolkælderens ved Det teologiske Fakultet i København. Jakob Wolf kom i årets løb med bogen »Rosens råb«, Anis Forlag (anmeldt i Præsteforeningens Blad nr. 52-53/2004), der tager udgangspunkt i intelligent-design teorien – en amerikansk teori, der hævder, at der må være en intelligent skaberkraft bagved naturens komplicerede opbygning. Bogen er et opgør med såvel naturvidenskabens darwinisme, men også den fra teologers side anvendte opdeling i, at naturen er selvskabende, men Gud er den underliggende årsag. Hvis Gud ikke er en almægtig skabergud, giver det ingen mening at tale om Gud for Jakob Wolf. »Gud er årsagen til universet og den natur, vi lever i. Derfor er det en uomgængelig opgave at redegøre for forholdet mellem teologi og naturvidenskab. De fleste teologer og videnskabsfolk fremstiller det sådan, at Gud tændte luntten til The Big Bang, og så kørte hele den naturvidenskabelige udvikling og evolution med uintelligente årsager og virkninger. Gud er gjort overflødig. ... Men der findes mere, for dele af naturen er så komplekse mekanismer, at de kun kan være skabt af en intelligent årsag«, siger Jakob Wolf. (Kr.D. 20.11.)

Ved årets udgang var Grosbøll-sagen således langt fra en afslutning, både hvad angik den juridiske læresag som den teologiske debat.

Økumeni

Året blev indledt med, at den 50. kirkevandring i København fandt sted om aftenen den 20. januar. Tilslutningen var stor: 900 mennesker vandrede til seks kirker, hvor der var løbende gudstjeneste. Det drejede sig om Skt. Pauls Kirke (Folkekirken), Jerusalemskirken (Metodist-samfundet), Skt. Aleksander Nevskij Kirke (den russisk-ortodokse kirke), Skt. Ansgar Kirke (den katolske kirke), St. Alban's Church (den anglikanske kirke) og endelig Gustafskirken (den svenske kirke) (Kr.D. 22/1).

Det engelske koncept for indføring i kristendom, Alpha-kurset, har været kritiseret for det karismatiske islæt og mangel på omtale af dåben og nadveren. Derfor tog kredsmissionær og medlem af Indre Missions

evangelisationsudvalg Søren Juul Skovenborg initiativ til udarbejdelse af en luthersk vejledning, der skal gøre materialet mere brugbart i Folkekirken. Det har været Pinsekirkerne, som især har brugt alpha-materialet, men det vinder også indpas i folkekirke regi.

Det var således Alpha Danmark, der stod bag en middagsinvitation i september, hvor o. 165 kirker samlede næsten 8000 mennesker til spising en onsdag aften med det formål at gøre reklame for disse kurser. En tredjedel af de deltagende menigheder var fra folkekirken, resten fri-menigheder. (Kr.D. 10.9.)

Danske Kirkedage blev afholdt den 25.-27. juni i Roskilde med temaet »Tro til tiden« med fokus på teologiske og spirituelle tendenser i tiden. Der var især lagt vægt på ungdommen – i alderen 11 til 14 år, 15 til 20 år og 20 til 30 år, men der var også tænkt på familien som deltager i kirkedagene ved udbudet af arrangementer. Det økumeniske samarbejde havde opbakning fra o. 50 institutioner og organisationer, men hverken Indre Mission eller den grundtvigske del af kirken plejer at deltage og glimrede også i år med fravær. Som noget nyt havde man valgt at lægge kirkedagene i tilknytning til et stift og fortsætter med det, når kirkedagene næste gang i 2007 holdes i Haderslev Stift.

Kirkedagene sluttede med en fælles gudstjeneste, som de katolske gejstlige valgte at udeblive fra på grund af den forskellige opfattelse af nadveren mellem katolikker og protestanterne. Arrangørerne havde ellers prøvet at imødegå dette ved forhandlinger forud med katolikkerne og stod bagefter undrende over for denne aflysning. Man mente, at man bl.a. sammen med generalvikar Lars Messerschmidt fra Den katolske Kirke var blevet enige om at anvende Taizémodellen, dvs. at være fælles om ordets gudstjeneste, hvorefter protestanter og katolikker ville modtage sakramentet to forskellige steder i kirken, for derefter at samles igen til afslutning. Dagen før kirkedagene begyndte, valgte den katolske biskop Czeslaw Kozon imidlertid at annullere aftalen, muligvis som følge af nye retningslinjer for liturgien, som paven offentliggjorde i maj 2004. Men fra katolsk gejstlig side talte man om dårlig kommunikation mellem kirkedagsarrangørerne og Den katolske Kirke, idet man ikke mente, at der på noget tidspunkt havde været nogen klar aftale om gudstjenestefejringen. Begge parter hævdede, at det ikke ville give skår i det økumeniske samarbejde. Hvad der så gik galt under forberedelserne til fællesgudstjenesten, kom formanden for gudstjenesteudvalget under Danske Kirkedage, sognepræst Christina Feddersen, nok nærmest, da hun udtalte i Kr.D. 1.7.: »Men det er altså noget med et sammenstød mellem forskellige kulturer, nemlig en meget flad og græsrodspræget

struktur i Danske Kirkedage og en meget topstyret struktur i den katolske kirke.« (www.danskekirkedage.dk, Kr.D. 25.-26.6.+28.-30.6.+1.7.+8.7.)

På det internationale plan er det Det mellemkirkelige Råds opgave at varetage Folkekirkens økumeniske interesser. Et noget anstrengt forhold mellem Tove Fergo og Det mellemkirkelige Råd er nævnt i Kirkehistoriske Samlinger 2003 s. 299 og 2004 s. 176. Der føjes et nyt afsnit til her.

Det mellemkirkelige Råd kom sammen med andre kirker i Danske Kirkers Samråd ud med en kritisk udtalelse om integrationsminister Bertel Haarders (V) lovforslag (den såkaldte imamlov) om at begrænse udenlandske forkynderes adgang til at virke i Danmark. Kritikken lød, at loven ville undertrykke den grundlovssikrede religionsfrihed. Kirkeminister Tove Fergo (V) kom sin politiske kollega til undsætning, idet hun mente, at Det mellemkirkelige Råd havde overtrådt sine rammer for, hvorledes Rådet må udtale sig. Det mellemkirkelige Råd har i følge sine vedtægter ikke bemyndigelse til at udtale sig på Folkekirkens vegne. Men de enkelte medlemmer kan på møder og konferencer udtale sig på egne vegne. To deltagere fra Rådet havde således tilsluttet sig fællesudtalelsen om Bertel Haarders lovforslag. Deres støtte, mente Tove Fergo, kunne tolkes som om det var sket på Folkekirkens vegne.

Jesper Langballe fra Dansk Folkeparti bakkede kirkeministeren op og satte spørgsmålstejn ved Rådets forsatte eksistens i Folketinget den 10. marts. En holdning, der fandt støtte i Venstre, men ikke hos Det konservative Folkepartis kirkepolitiske ordfører, Knud Erik Kirkegaard, der fandt, at man overreagerede. (Kr.D. 9.3.+11.3.)

Kirkeministeren holdt dog fast ved sin tolkning af, at Rådet ikke kan udtale sig hverken på egne eller Folkekirkens vegne og ønskede dette præciseret ved en ændring i bekendtgørelsen om Det mellemkirkelige Råd. Rådets medlemmer var i sagens natur uenige med ministeren på nær sognepræst Lars Bom Nielsen. Et møde mellem Rådet og kirkeministeren den 28. maj bragte ingen afklaring i sagen. (Kr.D. 21.4., 22.4., 13.5., 2.6., 3.6.) Imidlertid overvejede Tove Fergo en uge senere at frafalde ønsket om en ændring i bekendtgørelsen om Rådet med den begrundelse, at den korrekte tolkning af den nuværende tekst også indbar, at Rådet ingen mulighed havde for at udtale sig!

Landsforeningen af Menighedsrådsmedlemmer valgte på deres årsmøde 4.6. at bakke op omkring Det mellemkirkelige Råds ret til at udtale sig ved at invitere de indbudte gæster til at deltage aktivt i en diskussion om forholdet mellem stat og kirke. (Kr.D. 4.6.)

I 1995 sagde de danske biskopper nej til et samarbejde med andre kirkesamfund i Porvoo-erklæringen, men har deltaget som observatører ved fællesskabets møder. Afslaget skyldtes til dels den engelske kirkes mangel på ligestilling mellem mænd og kvinder, men det har siden udviklet sig i en positiv retning, og selvom der stadigvæk ikke er adgang for kvinder til at blive biskopper, arbejdes der på sagen. De anglikanske kirker kom derfor med en fornyet invitation til at træde ind i samarbejdet, hvor en arbejdsgruppe i Det mellemkirkelige Råd nu skal se på brevet fra Church of England og komme med en anbefaling til biskopperne. (Kr.D. 16.11.)

Kirkens politiske engagement kom også til debat, da Folkekirkens Nødhjælp rejste en model af den israelske sikkerhedsmur på Roskilde Festivalen for dermed at markere, at organisationen tog afstand fra den mur, Israel var ved at opføre på Vestbredden. Selvom det politiske arbejde har været en integreret del af Folkekirkens Nødhjælps øvrige arbejde siden slutningen af 1990'erne, så måtte organisationen se sig stærkt kritiseret for at blande nødhjælp og politik sammen og imødegik kritikken ved at påpege, at de oplevede, at den gjorde det vanskeligt for bl.a. syge at nå frem til hospitaler. (Kr.D. 6.+10.7.)

Generalsekretær i Folkekirkens Nødhjælp Peter Lodberg valgte i øvrigt at stoppe p.g.a. arbejdspresset og i stedet blev forstander for Dia-konhøjskolen i Århus, cand. theol. Henrik Stubkjær udnævnt pr. 1. april 2005. Konstitueret generalsekretær Elsebeth Krogh, der var leder af den internationale afdeling i Folkekirkens Nødhjælp valgte at forlade organisationen med valget af Henrik Stubkjær, da hun så valget som bestyrelsens nedtoning af det internationale arbejde. (Kr.D. 15.12.)

Den 1. juli blev *Danske Kirkers Råd* stiftet med det formål at skulle erstatte Danske Kirkers Samråd og Det økumeniske Fællesråd. Hovedsædet for det nye råds sekretariat blev Diakonissestiftelsen på Frederiksberg, hvor de ti medlemskirker: Apostolsk Kirke, Brødremenigheden, Baptistkirken i Danmark, Det Danske Missionsforbund, Den koptisk-ortodokse kirke, Den katolske kirke, Den Reformerte Synode, Frelsens Hær, Metodistkirken og Den danske Folkekirke skal samarbejde. Blandt rådets opgaver er kirkernes indbydes samarbejde og samtale om forkyndelse, diakoni og mission, teologisk studiearbejde samt kontakten til Kirkernes Verdensråd og Konferencen af Europæiske Kirker. Derudover er der tilknyttet et Mellemkirkeligt Arbejdsforum, hvor o. 30 organisationer deltager. (Kr.D. 21.7.) Generalsekretær for det nye råd blev den 28-årige teolog Lene Suh Nicolaisen. Trods sin unge alder

kom hun med en bred erfaring inden for det økumeniske arbejde og især med visioner om de unges rolle i fremtidens økumeni.

Formanden for Danske Kirkers Råd, Peter Lodberg, så som eksempel at én af rådets opgaver kunne være at få en dialog i gang omkring nadveren, der havde været et sensibel emne under Danske Kirkedage.

En samtale i efteråret mellem den katolske biskop Czeslaw Kozon og biskop i Lolland-Falsters Stift Holger Jepsen kunne vise, at der i dag hersker en civil dialog mellem katolikker og protestanter, og man mødes i økumenisk sammenhæng. De to biskopper kunne blive enige om, at dialogen er vigtig, men forskellene står stadig næsten uændret. (Kr.D. 14.10.)

Epilog – 2004

Økonomien, kirkens struktur og dens forhold til staten, forkyndelse og mission, Grosbøll-sagen og velsignelsesritual for registreret partnerskab har været de store områder, der har tegnet kirkedebatten i årets løb, og som langt fra er uddebatteret.

Trods teologiske meningsforskelle, som især er kommet til udtryk i Grosbøll-sagen og i de homoseksuelles ønske om kirkelig vielse, så er tendensen i det kirkelige landskab gennem de seneste år gået i retning af, at man godt kan samles i en konstruktiv dialog uanset kirkelig retning. Det har især vist sig i struktur- og økonomidiskussionerne, men også i tiltag omkring forkyndelse for at nå ud til de kirkefremmede. De markante sammenstød har vist sig i, hvad der er blevet kaldt værdi/kulturkampen og har stået mellem dem, som vil fornyelsen i kirken omkring strukturen, og dem, som ønsker at bevare det gamle. Det kirkelige landskab, der gjorde sig gældende på møderne omkring økonomi og struktur såvel i foråret som i efteråret, betegnede Tove Fergo som en »kirkelig elite«, der ikke repræsenterede Folkekirken selv. Ved konferencen i oktober, der var udsprunget som et modtræk til kirkeministerens høringsoplæg af »En folkekirke – men tæt på«, støttede Søren Krarup dette synspunkt og rejste i pressen spørgsmålet om det virkelig var hele kirken, som var repræsenteret på dette møde. Søren Krarup og Jesper Langballe (begge Dansk Folkeparti) bakkede op om kirkeminister Tove Fergos (V) ønske om moderate strukturændringer. Leder af Grundtvig-Akademiet Henrik Wigh-Poulsen langede voldsomt ud efter både kirkeministeren og Søren Krarup og Jesper Langballe i hvad han kaldte »Den danske Folkepartikirke« (Dansk Kirketidende nr. 23/2004): »... folkekirken selv, således præserveret og opretholdt af

politiske særinteresser og således bundet op på nationale og konservative værdier, svækkes betydeligt. Den dag det politiske stemningsskifte kommer, risikerer vi at stå tilbage med en forkrøblet, livsuduelig stakkel af en statskirke. Et blegt og hulbrystet institutionsbarn med svækket demokratisk blodomløb, for altid mærket af folkepartiets hede favntag.«

Forandringen er dog på vej, og Folkekirken skal prøve at finde sig selv i et komplekst samfund, hvor ikke kun kirkens struktur skal tages op til debat, men også nye kommunikationsformer skal afprøves for at forkynde kirkens uforanderlige budskab. Fremtiden er som bekendt svær at spå om, alligevel prøvede Institut for Fremtidsforskning at give et kvalificeret bud på, hvor kirken er på vej hen. Instituttet bragte i »Fremtidsorientering« nr. 4/2004 en artikel »Den aktive og åbne folkekirke« – skrevet af Instituttets egne folk markedsanalytiker Troels Theil Eriksen, direktør Johan Peter Paludan og redaktør Gitte Larsen. Deres dystre prognose lød, at hvis Folkekirken medlemstal fortsætter med samme fald, vil kirken på landsplan være uddød om 208 år, mens det for Københavns vedkommende kun vil tage 71 år! Artiklens forfattere tog udgangspunkt i at sammenligne Folkekirken med en virksomhed, hvis ydelser nu har fået konkurrence af bl.a. alternative religiøse tilbud. Alligevel føler mange sig fortsat knyttet til kirken og på baggrund af forskellige undersøgelser konkluderer forfatterne, at befolkningens forhold til Folkekirken er fortrinsvis af en funktionel, historisk, kulturel og instrumentalistisk art. Hvorledes Folkekirken skal vælge sin fremtid for at fastholde sine medlemmer har Instituttet fire forslag til: 1) en kirke som er statslig og udbudsstyret, 2) en kirke der er statslig, men med betydelig frihed for præster og menighedsråd ude i sognene, 3) en kirke med »svenske tilstande«, dvs. uafhængig af staten og med én klar profil og endelig 4) en åben kirke som ikke er statslig og brugerstyret således, at der er plads til den enkeltes egen tro og selvrealisering. Artiklens forfattere hælder til den sidste løsning: »Et bud på en måde at fastholde medlemmerne er at udvide udbuddet og kvaliteten af tilbudene. Hvis de nye tilbud opfylder »kundernes« behov, vil medlemstilgangen sandsynligvis tage til.« (s. 25 i Fremtidsorientering nr. 4/2004)

Mens disse sider redigeres til Kirkehistoriske Samlinger, er verden præget af flodbølgen, der ramte Sydøstasien den 26. december 2004. Folkekirken rolle og betydning i denne krisesituation hører 2006-udgaven til. Men det blev tydeligt, at vi søger kirken i krisetider, og præsterne forstod at tage opgaven på sig og være tilstede med sjælesorg og gudstjenester, der

i sit sprog kunne rumme den afmagt som alle – både de personligt berørte og andre – følte. Kirken er i sit inderste væsen en menighed, der samles om den levende Guds Ord, så spørgsmålet er om Folkekirken – trods økonomi, struktur og ledelsesformer – skal opfatte sig som en »virksomhed« med et produkt, der er underkastet udbud og efterspørgsel? Citatet af professor Viggo Mortensen på side 224-25, taler netop imod den løsning, som »Fremtidsorientering« kommer med. Viggo Mortensens bud på kirkens fremtid bliver i stedet ...« en kirke, som ved hvad den står for, og som er stolt af at være sendt til verden med det bedste budskab, der kan sætte mennesker i frihed og give dem værdighed, og som ikke er bange, men tværtimod glade for at præsentere og repræsentere dette budskab for mennesker af anden eller ingen tro.« (*www.Folkekirkenmissions.dk*)

Kirken er kommet på dagsordenen som aldrig før, og det rejste store forventninger til de nye menighedsråd, der trådte til efter valget den 9. november. Ud af godt 2200 menighedsråd blev der kampvalg i 199. Det var fortrinsvis Indre Mission og grundtvigske kredse, der tegnede listerne, mens de politiske partibetegnelser var den borgerlige fløj med o. 7%, og socialdemokraterne tegnede sig for o. 15% på listerne. (Kr.D. 9.11.) De få kampvalg og manglen på interesserede til at opstille bragte en bekymring for at kirken »lukker sig om sig selv og bliver stadig mere marginaliseret i forhold til det omgivende samfund.« (domprovst Kim Eriksen, Haderslev, i Dansk Kirketidende nr. 23/2004) Stemmeprocenten er lav ved menighedsrådsvalg, og kampvalgene er sjældent særlige synlige i gadebilledet til forskel fra valg til folketing og kommuner. Adjunkt Mette Tobiasen fra Aalborg Universitet har forsket i danskernes forhold til politik, og hun mener én af forklaringerne kan være, at vælgerne ikke føler menighedsrådsvalg har den samme personlige relevans for dem som et folketings- eller kommunalvalg. (Kr.D. 8.11.)

Som nævnt i indledningen arbejdes der på at ruste de nye menighedsråd til at tage de mange opgaver på sig. Folderen »Kirke hos os« stillede tre hovedspørgsmål:

1. Hvordan er den verden, hvor vi skal være kirke i dag?
2. Hvad vil det sige at være kirke – og hvad har kirken at sige og gøre i dag?
3. Hvordan skal kirkens arbejde udvikle sig hos jer?

Der er ingen nemme svar til disse spørgsmål, og ingen er næppe så naiv at tro, at der nogensinde kommer et éntydigt svar på disse spørgsmål. Men tør vi give os i kast med at tænke og tale, spørge og lytte med udgangspunkt i disse spørgsmål, er vi godt på vej.

De store emner, der har fyldt kirkedebatten, har også flyttet fokus fra andre områder. Dialogen mellem muslimer og kristne blegnede i mediebilledet. Sognepræst Finn Carpentier Pedersen understregede i et debatindlæg (Kr.D. 5.1.), at dialogen med muslimerne er mere aktuell end nogensinde før. Han fremhævede arbejdet, som den kristne organisation PROCMURA (Project for Christian-Muslim Relations in Africa) udfører i Afrika med at skabe kontakt og dialog mellem kristne og muslimer. Et af de lande hvor sameksistensen byder på store problemer er Nigeria, hvor man tager udgangspunkt i at tilføre de kristne en solid viden om islam. Målet er i første omgang en konstruktiv dialog, som senere kan blive til en mulighed for forkyndelse af evangeliet. Finn Carpentier Pedersens forslag er at skele til dette projekt og indføre en obligatorisk undervisning i islamisk teologi på de hjemlige teologiske fakulteter for at ruste kommende præster til aktivt at kunne deltage i en dialog med islam.

Poul Juul Foss, som gennem de sidste ti år har skrevet Årsoversigten her i Kirkehistoriske Samlinger, kom med følgende konklusion for tre år siden: »Ved indgangen til år 2002 må vi konstatere, at kirken i stigende grad konfronteres med nye udfordringer. Det gælder både opfattelsen af kristendommens indhold og forståelsen af religionsbegrebet som sådan, herunder mødet med gamle og nye religioner i vores land. Skal der missioneres, eller er samværet og dialogen nødvendig før vi overhovedet bringer missionstanken på banen? Kirkens folk er ikke blinde for sådanne spørgsmål. På forskellig vis prøver de at tackle den opståede situation med nye initiativer. Tiden må vise om håndteringen af periodens udfordringer kan skabe fornyet forståelse for det kristne budskab.« (Kh. S. 2002, p. 228)

Ved indgangen til 2005 må vi sige, at Poul Juul Foss' ord stadig gør sig gældende. Der er ingen tvivl om, at der venter Den danske Folkekirke nogle turbulente år fremover. Men udfordringer og kriser er ikke nødvendigvis et onde, de kan også bære frem til at nye stærke sider vises sig.